

Bedolven door de Vesuvius

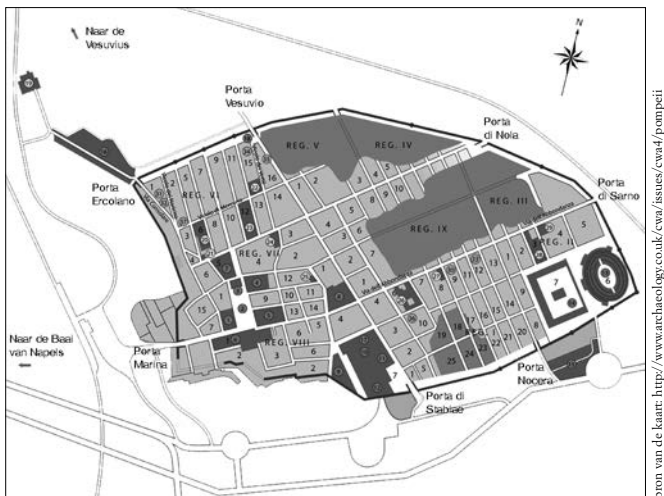
Pompeii in 1000 graffiti

Gekozen, bezorgd en vertaald
door Vincent Hunink

DAMON

Inhoud

Inleiding	7
Pompeii in 1000 graffiti (tekst en vertaling)	15
Lijst van afwijkende vormen	295
Index van graffiti-nummers	309
Index van literaire auteurs	326
Bibliografie	327
Nawoord	328

Schematische plattegrond van Pompeii, ingedeeld naar regio's en huizenblokken

Openbare Gebouwen

- 1 = Tempel van Apollo
- 2 = Forum
- 3 = Tempel van Jupiter
- 4 = Macellum
- 5 = Gebouw van Eumachia
- 6 = Basilica
- 7 = Forum Thermen
- 8 = Stabianse Thermen
- 9 = Foro Triangolare en Dorische Tempel
- 10 = Groot Theater
- 11 = Klein Theater
- 12 = Gladiatorenkazerne
- 13 = Amfitheater
- 14 = Palaestra
- 15 = Begraafplaats buiten de Porta Nocera
- 16 = Begraafplaats buiten de Porta Ercolano
- 17 = Tempel van Isis

Inleiding

Een scheldwoord ergens in koeienletters opschrijven, je kwaadheid of verveling botvieren in een vinnig opschrift of een flauwe tekening, je naam op een muur kalken: het is van alle tijden. Het verschijnsel graffiti is beslist niet voorbehouden aan de wereld van de 20e en 21e eeuw. Al in de oudheid werden openbare en privé-gebouwen gebruikt voor allerlei geschreven mededelingen van tijdelijke aard.

De Romeinse wereld kende ook opschriften die bestemd waren voor de eeuwigheid. Grafteksten bijvoorbeeld, en formules ter herinnering aan een overwinning of een bijzondere weldaad. Dat soort officiële teksten liet je door steenhouwers uitbeitelen in marmer of ander duurzaam materiaal. Heel veel van deze *inscripties* zijn er bewaard, uit alle hoeken van het Romeinse rijk. Maar Romeinen wilden soms ook gewoon even iets praktisch aan een ander laten weten, hun gram op een vijand halen met een vette grap of iemand even de groeten doen. Dat kon met een stuk papyrus of een schrijftafeltje, dat je iemand dan persoonlijk bezorgde. Maar zulk schrijfmateriaal was niet overal voorhanden en er was ook niet altijd geld voor. Of schrijvers waren gewoon te lui om er moeite voor te doen. In zo'n geval konden ze ook snel even iets krasen op de muur van een woonhuis of een openbaar gebouw.

In onze tijd zijn vooral spuitbus, verfkwast en stift de werktuigen van graffiti-makers. Verf was ook in de Romeinse wereld gangbaar om mededelingen op de muren zetten, liefst goed duidelijk in rood. Dat was gebruikelijk bij min of meer officiële berichten, zoals verkiezingsleuzen of aankon-

digingen van gladiatorenspelen. Maar had je als gewone man iets op je hart, dan was je tevreden met alles wat een beetje scherp was. Een ijzeren pin, een schrijfstift, een potscherf of een dolk was genoeg om ergens iets in te krassen. Romeinse steden moeten hebben volgestaan met al die teksten: inscripties op graven en monumenten, officiële mededelingen op prominente plaatsen en overal persoonlijke krabbels.

Van die overvloed aan teksten is maar een fractie bewaard gebleven, en dat betreft dan nog voornamelijk inscripties. De houdbaarheid van graffiti, geschilderd of ingekerfd, is normaal gesproken gering. Wie tegenwoordig in zijn eigen woonplaats rondloopt zal niet snel graffiti van meer dan, zeg, vijf jaar oud ontdekken. Graffiti zijn altijd tijdelijk, alleen al door de vergankelijkheid van de gebruikte materialen: ze komen plotseling en verdwijnen weer spoorloos. Men kalkt ze over, de overheid of gedupeerde eigenaars laten ze weghalen.

Dat er een grote verzameling graffiti uit de Romeinse oudheid bekend is, berust dan ook op een voor ons gelukkig toeval. In het jaar 79 werd de stad Pompeii in Campanië (ten zuiden van Rome) getroffen door een vulkaanuitbarsting. Immense stromen as en puimsteen bedekten de stad in korte tijd en begroeven haar onder dikke lagen materiaal. De stad ging met inwoners en al ten onder. Voor de Pompejanen en de hele regio was het een ramp zonder weerga. Aardbevingen en vulkaanuitbarstingen waren in Campanië niet ongewoon. Meestal kon men daarna de schade herstellen en het oude leven hervatten. Maar nu was de hele stad letterlijk verdwenen.

Het was eenvoudigweg te veel om weg te graven en men liet de stad voor wat ze was, afgezien van incidentele pogingen om iets terug te vinden. Eeuwenlang bleef Pompeii vrijwel geheel bedolven onder vele meters vulkanisch materiaal. Pas in de 18e eeuw werd er werk gemaakt van gerichte opgravingen. In eerste instantie ging het vooral om schatgravers:

POMPEII IN 1000 GRAFFITI

1

ΔΙΟΝΥΣΟΣ

ΟΙΤΟ ΘΗ

& Dionysus

ik wil jou!

I,2,5 (winkel); CIL IV 3885

Latijnse woorden in Griekse letters

2

XIII K(ALENDAS) DEC(EMBRES)

IN CONVENTV VENI

& Op 19 november

ben ik op de vergadering gekomen.

I,2,6 (in het atrium); CIL IV 3888

3

CONTICVERE OMNES

OMN(ES)

INTENTIO V S

& Allen zwegen

allen

aandacht

I,2,6 (in het atrium); CIL IV 3889

deel metrisch; mislukt literair citaat (Vergilius, Aeneis 2,1)

4

ACTI ANICETE VA

HORE VA

& Dag Anicetus van Actius!

Dag Hore!

I,2,6 (in het peristylum); CIL IV 3891

5

**HIRTIA PSACAS C(AIO) HOSTILIO
CONIVGI SVO
CONOPI MANVDVCTORI ET
CLEMENTI MONITORI FRATRI
ET DIODOTE SORORI ET FORTVNA
TO FRATRI ET CELERI SVIS
SALVTEM SEMPER VBIQVE
PLVRIMA ET PRIMIGENIAE
SVAE SALVTEM**

& Hirtia Psacas doet aan Gaius Hostilius,
haar echtgenoot,
en aan Conopis, haar geleider, en
aan Clemens, haar adviseur en broer,
en aan Diodota, haar zus, en aan Fortuna-
tus, haar broer, en aan Celer, aan haar dierbaren,
altijd en overal de hartelijke
groeten; ook aan haar Primigenia
de groeten.

I,2,7 (in de kamer achter de winkel); CIL IV 3905

6

ACRATE VA ACRA(TE) VA

& Dag Acrate, dag Acrate!

I,2,7 (in de kamer achter de winkel); CIL IV 3908

7

**SATVRNINE
CVNNVM LINGE
RE NOL(I)**

& Saturninus,
niet kut-
likken!

I,2,19; CIL IV 3925

Nawoord

Het samenstellen en uitgeven van deze bundel maakte keuzes op verschillende niveaus noodzakelijk. Over de gevolgde werkwijze volgen hier tot slot enige opmerkingen van groten-deels technische aard.

Het eerste idee voor dit boek kreeg ik door enkele bestaande bloemlezingen, waarvan ik ook veel materiaal heb overgenomen. Het betreft hier vooral Weeber 1996 en Wallace 2005, aangevuld met Canali/Cavalli 1998 en Krenkel 1963 (voor volledige titels, zie de *Bibliografie*). Ook aan enkele studies kon ik bruikbaar materiaal ontleen, vooral Varone 1994, Giordano 1966 en Giordano 1993. Toch was ik met de aanpak en de beperkte selectie van deze geleerden niet tevreden. Daarom vulde ik hier en daar graffiti aan vanuit een omvangrijk elektronisch bestand, dat ik kon downloaden via de Epigraphik-Databank van de Universiteit van Eichstätt.

Geleidelijk dijde het materiaal steeds verder uit. Ten slotte besloot ik om systematisch alle Pompejaanse graffiti in de oorspronkelijke gedrukte uitgaven van het CIL (Zangmeister 1871 en later) te bekijken en te controleren. Regelmatig bleken aanvullingen en verbeteringen nodig ten opzichte van de gehanteerde bloemlezingen. Ik stelde mij ten doel om de keuze uit te breiden tot zo'n duizend stuks, en daarbij de volle nadruk te leggen op graffiti die een persoonlijk karakter hebben. Zoals al in de inleiding is aangegeven zijn daarom de zakelijke en officiële graffiti (vooral verkiezingsleuzen en programma's van openbare spelen) vrijwel geheel wegge-